

Makalenin Türü / Article Type : Kitap Tanıtımı / Book Review
 Geliş Tarihi / Date Received : 16.12.2021
 Kabul Tarihi / Date Accepted : 18.12.2021
 Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2021
 e-ISSN : 2636-8838
 DOI : 10.51576/yegah.1037662

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

“SAHADA FOLKLOR DERLEME METOTLARI” KİTABI ÜZERİNE BİR İNCELEME

İNCE, Kenan Serhat¹

MADZHIDOV, Mihriban²

ÖZ

Bu çalışmada, Kenneth S. Goldstein ‘in “A Guide for Field Workers in Folklore” isimli doktora tezinin, 1977 yılında Prof. Dr. Ahmet E. Uysal tarafından Türkçeye çevrilen “Sahada Folklor Derleme Metotları” isimli kitabı incelenmiştir. Alan araştırmasını gerçekleştirmek için derleme metotlarının belirlenmesi bir derlemeci için önemlidir. Derlemeci folklor malzemesine ulaşmak için çalıştığı bölge ile ilgili yazılı kaynaklardan yararlanır; ancak bölgesel folklor bilgilerine erişmek için saha çalışması yapmak gerekir. Bu nedenle yapılan saha çalışmalarında derlemecinin hangi metotları kullandığı önemlidir. Bu metotlar, çalışma yapılan bölgeye ve konuya göre değişkenlik gösterse de temel anlamda bazı yöntemler vardır ki bunlar her derlemecinin kullandığı metotlar olarak düşünülmektedir. Bu anlamda “Sahada Folklor Derleme Metotları” isimli eserde,

¹ Dr. Öğr. Üyesi Kenan Serhat İNCE, Kocaeli Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Müziği ASD
kenan.ince@kocaeli.edu.tr 0000-0002-0242-200X

² Yüksek L. Mihriban MADZHIDOV, Kocaeli Üniversitesi Devlet Konservatuarı Türk Halk Müziği ASD
mihriban.madzhidov@gmail.com 0000-0001-9851-7478

derlemecinin bu metotları kendi yöntemleri ve tecrübeleriyle yeniden tayin edebileceğine dikkat çekilmekte; Goldstein’in kendi saha çalışmaları sunucunda edindiği tecrübelerle oluşturduğu çeşitli metotlardan söz edilmektedir. Bu açıdan çalışma sahada derleme çalışması yapan bir folklorcu için temel bilgileri içeren bir metot kitabı olarak görülebilir. Kenneth Goldstein’in A.B.D. ve İskoçya’ da yaptığı saha çalışmaları sonucunda ortaya çıkardığı derleme metotlarından oluşan bu kitap, bir folklorcunun sahaya çıkmadan önce yapması gereken hazırlıklardan başlayarak derlemecinin çalışacağı alan ile ilgili yazılı kaynakların incelenmesine; başka bir derlemeci aynı alanda çalıştı ise o derlemeci ile görüşmesine; alan araştırmasına çıkarken konaklama yerine, giyimine, kaynak kişilerle olan iletişimine dikkat çekerek alan araştırmasının son aşamasına kadar her ayrıntıyı ele almaktadır. Çalışmanın amacı, kitaptaki bazı metotların farklı bölgelerde uygulanabilir oluşu ve günümüzde kullanılabilirliği açısından incelenerek akademik çalışmalarda kaynak olarak kullanılması bakımından görünürlüğü sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Folklor, Derleme Metodları, Halk Müziği, Halkbilimi, Kenneth S. Goldstein.

A REVIEW ON THE BOOK “A GUIDE FOR FIELD WORKERS IN FOLKLORE”

ABSTRACT

In this study, Kenneth S. Goldstein's doctoral thesis named "A Guide for Field Workers in Folklore" was published by Prof. Dr. His book titled “Folklore Compilation Methods in the Field” translated into Turkish by Ahmet E. Uysal was examined. It is important for a reviewer to determine the compilation methods to carry out the field research. The compiler uses the written sources related to the region he works to reach the folklore material; however, fieldwork is required to access regional folklore information. For this reason, it is important which methods the compiler uses in the field studies. Although these methods vary according to the region and subject of the study, there are some basic methods that are considered to be the methods used by every compiler. In this sense, in the work called “Folklore Compilation Methods in the Field”, it is pointed out that the compiler can re-determine these methods with his own methods and experiences; Various methods that Goldstein created with the experiences he gained in his field studies are mentioned.

In this respect, the study can be seen as a method book containing basic information for a folklorist who does compilation work in the field. Kenneth Goldstein's U.S.A. This book, which consists of the compilation methods that he has revealed as a result of his field studies in and Scotland, begins with the preparations that a folklorist should make before going to the field, and examines the written sources related to the field in which the compiler will work; if another compiler worked in the same field, talk to that compiler; While going out for the field research, he draws attention to the place of accommodation, clothing, and communication with the source people, and deals with every detail until the last stage of the field research. The aim of the study is to ensure the visibility of some of the methods in the book in terms of being applicable in different regions and being used as a source in academic studies by examining them in terms of their usability today.

Keywords: Folklore, Compilation Methods, Folk Music, Kenneth S. Goldstein.

GİRİŞ

Sahada derleme çalışması yapmak, bir folklorcunun araştırmasında bilgiyi doğrudan kaynak kişiden edindiği önemli bir yöntemdir. Bu çalışma sırasında iletişimde olunan kaynak kişiye karşı derlemecinin yaklaşımı oldukça önemlidir. Çalışma sırasında hem zamandan tasarruf etmek hem de doğru bilgiyi elde etmek için derlemecinin dikkat etmesi gereken önemli hususlar vardır. Saha çalışması yapmadan önce folklorcunun uygulamak istediği metotları belirlemesi ve ön hazırlık yapması gerekir. Ön hazırlık esnasında araştırmak istediği bölge ile ilgili daha önce bir çalışma yapılmış ise, kullanılan metotları uygulamak olumlu sonuç verir. Goldstein' in A.B.D. ve İskoçya' da yaptığı derleme çalışmalarının sonucunda her coğrafyanın kendine ait sosyolojik bir yapısı olduğunun altını çizer. Goldstein'in kitabının³ sonuç bölümünde “her bölgenin kendine ait metotları o bölgede çalışan folklorcular tarafından yazılmalıdır” der. Folklorun bir bilim dalı olarak ele alınması, derleme çalışması metotlarının ortaya konulması ve belirli bilimsel ölçütlerle araştırılarak veriler elde edilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple Halkbiliminin bilimsel

³ Amerikalı folklorcu Kenneth Goldstein tarafından 1964 yılında İngilizce olarak kaleme alınmıştır. Goldstein'in doktora tezi olarak yayınlanan eser, Prof. Dr. Ahmet Uysal tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Kültür Bakanlığı'nın onayıyla, Başbakanlık Basımevi tarafından 16 Şubat 1977 tarihinde 5000 adet basılmıştır. Eser önsözü, bibliyografyası ve konu içeriğinin ele alındığı dokuz bölümüyle birlikte 128 sayfadır.

olarak algılanış süreci ve bu süreçte üretilen çalışmalar, Sait Evliyaoğlu ve Şerif Baykurt’ un “Türk Halkbilimi” isimli kitabında şu şekilde sıralanmıştır:

“İngiliz yazar W.J. Thoms Folklor (Halkbilimi) sözcüğünü ilk kez Ambrose Morton imzasıyla Atheneum dergisinde 1846 yılında bir yazıya başlık olarak kullandı. Fransa’ da Melusine adıyla ilk kez 1875 yılında bir halkbilim dergisi yayımlandı. İngiltere’nin başşehri Londra’ da ilk kez 1878 yılında Folklore Society adıyla bir Folklor Derneği kuruldu” (Evliyaoğlu, Baykurt, 1987:39).

Bu çalışmalardan önce de tarih boyunca gezginlerin anılarını yazdıkları eserler Halkbilimi için önemli kaynaklar olmuştur. Ancak Halkbiliminin bilimsel olarak algılanışı 1846 yılı olarak belirlenmektedir.

Ülkemizin coğrafi ve kültürel yapısındaki çeşitlilik folklor araştırmaları adına oldukça elverişli bir zemin hazırlamaktadır. “*Türk Halkbiliminin türlü konuları üzerine çalışanlar, Anadolu halkının (bir tek millet olarak “Türk” diye adlandırdığımız 45 milyonluk büyük topluluğun) kültür olgularının çeşitli kökenlere çıkabileceğini unutmamalıdır*” (Boratav, 1973:255). Daha önceki yıllarda ülkemizi ziyaret eden gezginlerin aldığı notlar Türk halkbilimine kaynaklık etse de folklorun bir bilim dalı olarak görülmesi belirli çalışmalar sonucunda oluşmuştur. Ülkemizde halkbilimi üzerine kabul edilen, folklorun bağımsız bir bilim dalı olarak ele alınmasına katkı sağlayan bilimsel çalışmalar

Dr. Öğr. Üyesi Gökten Ay’ın “Folklor Giriş” isimli kitabında çalışmalar şu şekilde verilmiştir:

“23 Temmuz 1913 yılında “Halka Doğru” dergisinde Ziya Gökalp’ in kaleme aldığı “Halk Medeniyeti” isimli yazı...6 Şubat 1914 yılında “İkdam” gazetesinde yayınlanan Köprülüzade Mehmet Fuat’ın kaleme aldığı “Yeni Bir İlim: Halkiyat Folk-lore” başlıklı yazısı...Rıza Tevfik Bölükbaş’ın 20 Şubat 1914 yılında “Peyam” gazetesinde yayınlanan “Folklor- Folklore” başlıklı yazısı” (Ay, 1990:28-29).

Türk Halkbilimi adına başlangıç olarak kabul edilen çalışmalardan sonra Halkbilimi derneklerinin kurulması, Darülelhân⁴, TRT⁵ ve Ankara Üniversitesi bünyesinde yapılan derleme gezileri⁶ ülkemizde yapılan halkbilimi çalışmaları için önemli hareketler olmuştur.

⁴ 1926-1929 yılları arasında yapılan derleme gezileri.

⁵ 1964 yılı itibariyle yapılan derleme çalışmaları.

⁶ 1937-1952 yılları arasında gerçekleştirilen derleme gezileri.

Kenneth s. Goldstem Kimdir?

Kenneth Goldstein 17 Mart 1927 yılında Brooklyn’ de doğmuştur. “Fairchild Publication adlı kurumda istatistik uzmanı olarak çalışırken, amatör olarak İngiliz Adaları ve Birleşik Devletler Kanada ve Avustralya’nın halk şarkıları ve müzikleriyle ilgilenmeye başlamıştır. Bu ilgi, daha sonra onun bütün yaşamını kuşatacak bir uğraşa dönüştü” (Özdemir, Nebi, 1998).

Nebi ÖZDEMİR’in, çevirmen olarak Milli Folklor dergisinde yayınlanan “Kenneth GOLDSTEIN” isimli makalesinde Goldstein’in öğrencileri, özel yaşamı ve meslek hayatı ile ilgili birçok bilgi verilmiştir. Goldstein ile ilgili bu çalışmada geçen bazı bilgiler şu şekildedir:

“İngilizce halk şarkıları alanında önde gelen bir otorite olarak kabul edilmiştir. İlk önce Pennsylvania Üniversitesi’nin Antropoloji Bölümü’ne kaydolmuştur. Daha sonra MacEdward Leach’ın Folklor programını kurmasıyla birlikte bu programa devam etmeye başlamıştır ve 1963 yılında o güne kadar üniversitede hiç kimseye verilmeyen “folklor doktoru” payesini alarak mezun olmuştur. Aynı üniversitede kadro olarak görev yapmıştır. Birçok öğrenci yetiştirmiş ve meslek hayatı boyunca genç folklorculara akademik çalışmaları için teşvikte bulunmuşturNew York Eyaletinin yukarı kısımları, Doğu Massachusetts, North Carolina, İskoçya’nın Buchan bölgesi gibi birçok bölgede saha çalışmaları yapmıştır.”

Kitabın İçeriği ve Başlıkları

Eserin ortaya çıkma amacını Goldstein “Önsöz” bölümünde açıkça şu sözlerle belirtmiştir: “Bu kitap saha araştırmacıları için bir yöntem geliştirme teşebbüsünün bir sonucudur.” Yaptığı saha çalışmalarında karşılaştığı meseleler için kaynak arayışı sonucunda incelediği çalışmaların dilinin sade ve anlaşılır olmaması aynı zamanda folklor ve antropoloji alanında metotların yetersiz oluşu Goldstein’i yeni metotlar geliştirmeye yöneltmiştir. Eserin içeriğindeki sade anlatımı, bölümlerin olabildiğince ana konu çerçevesinin dışına çıkmadan belirlenmesi bu eserin ortaya çıkma amacını yerine getirdiğinin bir göstergesidir.

Kitapta “Sunuş, Önsöz ve Giriş” bölümlerinden sonra sırasıyla; “Araştırma Meselesinin Tespiti, Derlemede Zaman Meselesi, Sahaya Çıkmadan Önce Yapılacak Hazırlıklar, Kaynak Kişilerle Münasebet Kurulması ve Münasebetin Sürdürülmesi, Gözlem Yoluyla Derleme Metotları, Mülakat Yoluyla Derleme Metotları, Saha Çalışmalarına Yardımcı Olan Başka Metotlar, Kaynak Kişilerin Teşviki ve Hizmetlerine Karşılık Ödeme Yapılması” başlıklarıyla konu ele alınmıştır.

“Sonsöz ve Bibliyografya” bölümleri ile eser bitmektedir.

Sunuş bölümünde Hemish Henderson, Kenneth Goldstein’in saha ve akademik çalışmaları hakkında bilgi vermektedir. Goldstein’in İskoçya’da ve A.B.D. de yaptığı derleme çalışmaları sonucunda kazandığı tecrübelerle bu eseri hazırladığını dikte etmekte ve eserin amatör olarak derleme yapanlar ve sürekli olarak derleme çalışmaları yapan folklorcular için son derece faydalı bir müracaat kitabı olduğunu belirtmektedir.

Önsöz bölümünde Goldstein eseri ortaya koyma amacından bahsetmektedir. 1951 ile 1957 yılları arasında A.B.D. de yaptığı derleme çalışmalarında karşılaştığı problemler üzerine farklı bir derleme metotları geliştirmek zorunda kalmıştır. 1959 yılında İskoçya’da 10 ay süren çalışmasında daha önce geliştirdiği metotları uygulama ve geliştirme fırsatı bulur. Saha çalışmaları bittikten sonra A.B.D. ’ye dönen Goldstein, Pennsylvania Üniversitesinde devam eden dersleri ve akademik çalışmaları sonucunda doktora tezi olan bu çalışma konusunun ortaya çıktığından bahseder.

Giriş bölümünde ise her ilim dalının kendine özgü malzemelere sahip olduğundan bahsederek folklor tanımı ve tarifinin tek bir açıklaması olmadığını altını çizerek, folklor araştırmalarının da tek bir yolu olmayacağından söz eder. Bu kitabın yazıldığı dönemde folklor derleyicilerine bilgi verecek derleme teknikleri ve metotlarına dair bir el kitabı yoktur. Bu sebeple faydalı birkaç kaynağın varlığından söz etmekle birlikte, bu kaynakların folklor derleme metotlarını öğretmekte yeterli olmadığından bahsetmektedir. Ayrıca kitapta modern folklor kavramları ve teorilerinin ihtiyaçları açısından derlemede etnografik yaklaşım doğru kabul edilir ve ortaya konan metotların yalnız çalışma yapan derleyiciler için uygun olduğu söylenir.

Araştırma Meselesinin Tespiti

Bu başlık altında bir folklorcunun saha çalışmaları yapmadan evvel bir ön çalışma yapması ve hangi teorik yaklaşımla çalışmalarına başlayacağını iyi tayin etmesi tavsiye edilir. Böylece folklorcunun teorik araştırmalarda harcadığı zaman sahada harcadığı zamandan çok olacaktır.

İlmi Araştırma başlığı altında bir folklorcunun teorik araştırmalarında nasıl bir yol izlemesi gerektiğine değinilir ve Meselenin Ortaya Konuluşu alt başlığında araştırmanın ilk kademesi olarak görülür. Bu sebeple derlemenin niçin yapıldığının tespit edilmesi önemli bir husustur.

Derlemeye çıkmadan teorik bakımdan donanımlı olmayan bir folklorcunun çözümlenecek meselelerin ne olduğunu bilmesi mümkün değildir. Ayrıca bir saha derlemesinde genellikle ana

gaye bir bölgedeki insanların geleneklerini ortaya çıkarmaktır. Bazen uzun süre derleme yapılmamış bir bölgede, geçen zaman içinde meydana gelen değişikliklerin tespiti için de bir derlemeci saha çalışması yapabilmektedir. Böyle durumlarda folklorcu derleme sonucunda elde edilen malzemelerin yalnızca varlığını ortaya koyup çalışmasına son verebilir veya bir hipotez ortaya koyup bu iddiasının ispatı için tekrar sahaya dönebilir.

Tahlil başlığı altında yapılacak işin analizini yapma amacının, meselenin çözümü için hangi deliller olacağını ve bunlara hangi metotlarla ulaşmak gerektiğini anlatmak amaçlanmıştır. Saha Çalışmaları Nerede Yapılmalıdır ve Verimli Saha Çalışması için uygun zaman tayini başlıklarıyla çalışılacak bölgenin konumu ve şartlarına göre seçim yapılması gerektiğinden söz edilmektedir. Ayrıca sahada gerekli malzemeleri elde etmek için çeşitli metotlara ihtiyaç vardır. Beklenmedik durumlarda derlemeci önceden tasarlamadığı metotlar kullanmak zorunda kalabilir bu sebeple metot tasarlarırken dikkatli olmak bu zorlukların ihtimalini azaltmaktadır. Folklor Mahsullerinin Çeşitleri başlığında derleme çalışmasında folklor kaynağı olan kişilerin verdiği bilgiler psikolojik ve sosyolojik açıdan tavırlarının hepsinin bir folklor mahsulü olduğu belirtilmektedir.

Derlemede Zaman Meselesi

Derlemenin süresi folklorcunun karşılaştığı çeşitli faktörler sebebiyle değişebilmektedir. Bu bölümde sahada sarf edilecek zamanın hangi durumlarda değişiklik gösterebileceğinden söz edilmektedir.

Yapılacak çalışmanın kendinden doğan faktörler başlığıyla araştırılacak konunun türüne göre sahada geçirilecek zamanın değişebileceğinden söz edilir. Örneğin; yıllık adetler gibi bir araştırma konusu için folklorcu bütün bir yıl sahada kalabilir. Derleyicinin Şahsiyeti, Kabiliyeti ve Tecrübesiyle ilgili Faktörler bölümünde derleyicinin kaynak kişilerle samimi ilişkiler kurması kendisinin lehine olacağı gibi folklor mahsullerine daha hızlı ulaşmasını sağlayabildiğinden söz ederek, dikkatli bir folklorcunun işini çok daha hızlı ve verimli şekilde sonuçlandırabileceğinden bahseder. Derleyicinin çalıştığı toplumun dilini ve kültürünü bilmesi önemli bir avantajdır. Tecrübeli bir folklorcunun derleme metotları ve teknikleri ile ilgili bilgisi ona zamandan tasarruf etme imkânı verecektir. Saha ile İlgili Faktörler bölümünde ise, mülakat yapılacak kişilerin sayılarının çokluğunun ve araştırılacak bölgenin genişliğinin zaman ihtiyacını doğurabildiğinden bu bağlamda araştırma yapılan toplum üyelerinin folklorcuya gözlem yapması için izin vermeme

durumu çalışmanın aksamasına; bu sebeple zaman açısından aksaklıklar meydana gelmesine sebebiyet verebileceği bilgisi verilmektedir.

Sahaya Çıkmadan Önce Yapılacak Hazırlıklar

Saha öncesi hazırlıkların önemi kitabın ilk bölümü olan Meselenin Tespiti bölümünde de ele alınır. Bu bölümde bir folklorcu için en önemli husus olarak bilinen sahaya çıkmadan önce yapılacak hazırlıklar anlatılmaktadır. Çünkü çoğu kaynak, sahada yapılması gerekenleri veya araştırma malzemelerini ele alarak derleme çalışmalarına açıklık getirirse de bu başlık her kaynakta karşılaşılmayan ve bu çalışmayı nitelikli kılan bir başlıktır.

Bu bölümde ayrıntılı başlıklar halinde hazırlıklara değinilir. Konuyla İlgili Esasların Okunması hususunda derleyicinin çalışma yapacağı bölge hakkında yazılmış eserleri okuması gerekir. Bu okumalar derlemeciye o bölgenin insanların sosyal tarihi, ekonomik durumları, politik görüşleri gibi bilgiler sağlayacaktır. Bu bilgiler doğrultusunda derlemeci gerçekleştireceği çalışmayı daha verimli yapabilir. Bölgede ne gibi bir folklor malzemesinin bulunduğunu bilmek; bu sebeple yapılan folklor çalışmalarını ayrıca incelemek gerekir. Derleyicilerle Temas konusunda çalışma yapılması planlanan bölgede önceden çalışma yapmış derlemecilerle irtibata geçmek bu bölgede ne gibi hareketlerden kaçınılması gerektiğini ve hangi derleme metodlarının sonuç verdiğini öğrenmek açısından önemli bir husustur. Bölgenin İleri Gelenleriyle Temas, Bölgede Yapılan Kayıtlar ve Çekilen Filmler maddeleriyle çalışılması planlanan bölge hakkında bilgi edinmenin; bölge halkıyla iyi bir iletişim kurmanın bir yolu olabileceğinden bahsedilir.

Gerekli Malzeme ve Teçhizat maddesinde eserin yazıldığı tarih sebebiyle kullanılacak ses kayıt bandının muhafazası ve tamirata hakkında bilgi verilir. Günümüz şartlarında teknolojik cihazların kullanım kolaylığı sebebiyle kitapta verilen bilgiler bugün geçerliliğini yitirmektedir. Ayrıca bir derleyicinin saha çalışması boyunca kendine yetecek kadar not defteri olması gerekir ve kullanılan not defterinin taşınabilir olması önemli bir hususu da güncel değildir. Yapılan görüşmeleri kayıt altında tutmak için kayıt cihazları ve yedeklerini sahaya çıkmadan önce hazırlamak gerektiği ve herhangi bir elektrik kesintisine veya yokluğuna karşın bataryalı cihazlar tercih edilmesi uyarısı ise günümüzde şarj aleti ve USB bellek cihazlarının kontrolünü bizlere hazırlar. Görüntü ve ses kayıtları derleme çalışmalarının objektif delilleri olduğundan muhafazasının önemi dikkat

edilmesi gereken diğerk bir husustur. Derleyicinin Sahip Olduğu Folklor Bilgisi saha çalışmasında oldukça önemlidir. Bu sebeple derleyici bu bilgilere sahip değilse bölgeyle ilgili hikâye, türkü, bilmece gibi bilgiler edinerek kaynak kişilerle sohbet esnasında bu bilgilerini kullanarak çalışmasını daha verimli hale getirebilir.

Kaynak Kişilerle Múnasebet Kurulması ve Múnasebetin Sürdürülmesi

Bu bölümde Kenneth Goldstein şahsi çalışmalarından ve edindiği tecrübelerden oldukça sık bahsetmektedir. Çalışma yaptığı bölgenin toplum yapısından ve aynı bölgelerde çalışma yapacak derlemeciler için nasıl davranılması gerektiğinden söz edilir. Bu bilgiler haricinde kaynak kişiler ile ilgili yaptığı tespitler tüm coğrafyalarda geçerli olabilecek niteliktedir.

Bir derlemecinin çalışma alanına vardıktan sonraki yegâne gayesi kaynak kişilerle ilişki kurmaktır. Folklorcunun kaynak kişilerle iyi bir ilişkiyi nasıl sağlayacağına dair bir metot yoktur çünkü kaynak kişiler ve onlarla kurulan iletişim her çalışmada değişkenlik gösterir. Bu bilgileri verdikten sonra kitapta belirli başlıklar halinde kaynak kişilerle ilişki kurmanın faktörleri şu şekilde açıklamıştır:

Yatıp Kalkacak Yer Bulunması: Çalışması boyunca derleyicinin iş merkezi olacak olan bu yer araştırma yapılacak alanın merkezinde bir konumda olmalıdır. Derleyicinin toplumla ilişkilerini sıcak tutması açısından önemli bir faktördür.

Ulaştırma: Derleyici fazla gösterişli olmayan ve göze çarpmayan bir araç tercih etmelidir. Bölge halkının yabancılaşacağı aşırılıklardan uzak durmalıdır.

Derleyicinin Rol Yapması: Derleyici araştırma yapmak için de olsa dâhil olduğu toplulukta dikkat çekmeyecek bir kimliğe bürünmelidir. Kendini folklorcu olarak tanıtmak yerine bölge kültürü ile ilgili bilgileri kitap haline getireceğim gibi basit bir açıklamayla aşırılığa yer vermeden çalışmasına devam edebilmektedir.

İlk Múnasebetlerin Kurulması başlığı altında derleme esnasında kaynak kişilerin davranışlarıyla ilgili bilgi vermektedir. Bazı kaynak kişilerin yaşları nedeniyle farklı davranılması gerekmektedir. Kaynak kişi yeri geldiğinde derlemecinin sabrını ve dikkatini ölçerek gerekli bilgileri vermemekte ısrarcı olabilir ancak bu aşamada derlemecinin sabrı iletişim şekli oldukça önemlidir. Múnasebetin Devam Ettirilmesi farklı kaynak kişilere ulaşmaya ve daha yakın bir iletişim sebebiyle daha çok folklor bilgisi edinmeye olanak sağlamaktadır.

Gözlem Yoluyla Derleme Metodları

Bir derleme çalışmasında derlemeci farklı metotlarla folklor malzemesine ulaşma gayretindedir. Bunlardan biri gözlem yoluyla yapılan diğeri iste mülakat yoluyla yapılan derlemelerdir. Bu bölümde Goldstein, gözlem yoluyla yapılan derleme metodunu etkileyecek faktörleri maddeler halinde açıklamıştır. Bir derleme çalışmasında her iki metot uygulanabileceği gibi araştırılan konunun özelliğine göre sadece biri de tercih edilebilmektedir. Bir folklor olayına katılan gözlemciyi Hadiseye Katılan Gözlemci başlığıyla hadiseye aktif olarak katılan gözlemci ve seyirci gibi pasif katılan gözlemci olarak iki şekilde açıklanmaktadır. Bu bağlamda çalışma yapılan bölgede gerçekleşen bir folklor olayının ortam bakımından iki şekilde ele alınmıştır. Bunlar Tabii Ortam ve Suni Ortamdır. Tabii ortam bölge halkının sosyal ortamında, hiçbir etki etmeden gözlemcinin bulunmasıdır. Suni ortam derleyicinin arzusu halinde oluşturulan bir ortamdır. Bu iki halde de kaynak kişilerin davranış biçimlerinin ve psikolojik durumlarının farklılık göstermesinin karşılaşılan bir durum olduğundan söz edilmektedir.

Neyin Gözlemi Yapılmalıdır? başlığı altında bir folklor olayının gerçekleştiği ortamda derleyicinin neleri gözlemlemesi gerektiği liste şeklinde sıralanmıştır. Bu ayrıntılı liste sahada çalışma yapmak isteyen derlemeci için önemli ayrıntıları içermektedir. Gözlemlerin Nasıl ve Nerede Kaydedileceği bölümünde en iyi yolun gözlemleri anında kaydetmek olduğundan söz edilmektedir. Bu bağlamda not almanın kişilerin dikkatini dağıtabileceği bir ortamda bir kayıt cihazıyla folklor malzemelerini kaydetmek daha doğru bir yol olmaktadır. Gözlem Araçları başlığıyla yazıldığı dönemin kayıt cihazların teknik özelliklerinden ve hangilerinin tercih edilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Mülakat Yoluyla Derleme Metodları

Bu bölümde derlemecinin mülakat esnasında karşılaşacağı meselelerden ve mülakat sonrasında edinilmesi gereken çıkarımlardan söz edilmektedir. Mülakatın folklor derleyicilerinin en çok kullandıkları saha metodu olduğundan ve gözlem yoluyla elde edilen folklor malzemesi kişinin dış dünyası ile ilgiliyken, mülakat yoluyla edinilen bilgilerin kaynak kişinin duygu ve düşüncelerinin doğrudan öğrenildiği bir metot olduğundan bahsedilir. Mülakat yoluyla elde edilecek bilgiler şu şekilde sıralanmıştır; kaynak kişilerin biyografileri, kaynak kişilerin estetik görüşleri, kaynak kişilerin repertuarı.

Mülakat Metotları başlığında iki mülakat metodundan bahsedilmektedir:

Yönlendirilmiş Mülakat: Derleyicinin belirli sorular sorması üzerine gerçekleşir. Ortaya atılan bir konu üzerine kaynak kişinin serbestçe konuşmasından meydana gelmektedir. Kaynak kişi kendi fikirlerini ifade edebilmeli ancak derleyici merak ettiği konularla çalışmayı yönlendirmelidir. Yönlendirilmemiş Mülakat: Kaynak kişinin, derleyicinin bir etkisi veya sorusu olmadan kendi bilgilerini aktarmasıdır.

Mülakat Yoluyla Elde Edilen Bilgilerin Kontrolü maddesinde derleyici mülakat esnasında sorularının yanıtını almış olsa bile verilen cevapların doğruluğunu teyit etmesi gerektiğinden bahsedilir. Mülakat yoluyla edinilen bilgiler gözlem yoluyla teyit edilebiliyorsa iki metot aynı anda kullanılmalıdır. Elde edilen bilgilerin doğruluğunu netleştirmek için aynı konu üzerinden farklı kaynak kişiler ile mülakat yapılabilir. Mülakatta Sosyal Ortam başlığından kaynak kişinin yöneltilen sorulara verdiği cevapların mülakatın yapıldığı sosyal ortama göre değişkenlik gösterebileceğinden ve bunun sebebinin mülakat yapılan ortamda kaynak kişinin aile üyelerinin olması veya çekineceği başka kişilerin olmasından kaynaklanabileceği bilgisi verilir. Aynı zamanda derleyicinin kaynak kişiye karşı gösterdiği saygı onun öz güvenle kendini ifade etmesine yardımcı olabilmektedir. Hassas Konular başlığından, bir toplulukta bulunan gizli inançlar, müstehcen konular, toplum içerisinde gerginlik yaratacak konular hassas konulardır bu sebeple derleyicinin, bir bölgeye çalışma yapmaya gitmeden önce bu konular ile ilgili ön araştırma yapması sorularını buna göre hazırlaması gerektiğinin önemi vurgulanır. Mülakatın Uzunluğu maddesinde derleyicinin kaynak kişinin çalışma saatine göre hareket etmesi gerektiğinden söz edilir. Bu bağlamda iş saatleri dışında mülakat yapılmalıdır bu sırada kaynak kişinin yorgunluğu göz önünde bulundurularak mülakat süresine dikkat edilmelidir.

Yapılan mülakatlarda görüşülen kaynak kişilerin şahsi bilgileri elde edinilen folklor malzemeleri kadar önemlidir. Bu sebeple bir sonraki bölümde Kaynak Kişinin Hayatı Hakkında Belgeler başlığı altında bir kaynak kişiye kendisi ile ilgili hangi soruların yöneltilmesi gerektiği liste halinde gösterilmektedir.

Folklor Derlemelerinde Seyircinin Bulunması bölümünde bu durumun kaynak kişiye göre değişkenlik gösterebileceğinden bu sebeple yapılan bir icra esnasında seyircilerin bulunması kişinin dikkatini dağıtmıyorsa bir sorun teşkil etmeyeceğinden söz edilir. Mülakat esnasından hassas konuların konuşulması seyircili bir ortamda mümkün olmamaktadır. Müstehcen konuların geçtiği bir mülakatta ise aynı cinsten seyirciler tercih edilebilmektedir. Böyle konularda isminin

bilinmesini istemeyen kaynak kişiler de olabileceği için derleyicinin bu gibi durumlarda kaynak kişiyle yalnız çalışması gerekebilmektedir. Derleyicinin İcrada Bulunması konusu önemli bir husustur ve bu durum kaynak kişiyle olan samimiyetini arttırabilmektedir. Derleyici kaynak kişinin arzusu üzerine de icrada bulunabilir ancak icrasını mümkün olduğu kadar kısa tutmalıdır ve sahadaki maksadını aksatacak şekilde olmamalıdır.

Folklor Malzemesi ile İlgili Bilgiler başlığı altında elde edilen folklor malzemesinin tarihi, hangi ortamda kaydedildiği, kimden alındığı ve kaynak kişinin kişisel bilgileri gibi her türlü ayrıntısının önemsenmesi gerektiğinden bahsedilmektedir. Özellikle kaynak kişinin mülakat esnasında gözlemi iyi yapılmalı ve her türlü estetik fikrinin alınması gerektiğinden söz edilmektedir. Ancak bu bilgileri alırken sorulacak soruların ne zaman sorulacağı önemli olduğundan kaynak kişinin dikkatini dağıtmadan ve icrasını bölmeden fikirlerini ve bilgilerini almanın mülakat metodunun başarılı geçmesinde önemli olduğuna değinilmiştir.

Saha Çalışmalarına Yardımcı Olan Başka Metotlar

Bu bölümde kaynak kişileri bulmak için folklor metotları dışında başka kaynaklardan nasıl faydalanılabileceğinden bahsedilmektedir. Kitle Haberleşme Vasıtaları başlığıyla eserin yazıldığı tarihin teknolojik şartlarına göre kullanılan iletişim kaynaklarına değinilir ve haberleşme vasıtalarının derleyicinin adını duyurması ve çalışmasını kaynak kişilere tanıtması açısından önemli bir araç olduğundan söz edilir. Burada özellikle üstünde durulan ve yazarın kendi çalışmalarıyla örnek verdiği haberleşme vasıtaları gazete/dergi ve radyo/televizyondur. Bu vasıtaları kullanarak derleyici yaptığı faaliyeti yayınlarak farklı kaynak kişilerle de iletişime geçebilmektedir. Temel amaç iletişim kaynaklarını kullanarak daha fazla kişiye ulaşmak ve daha fazla folklor malzemesi toplamaktır. Günümüzde internetin kullanımının, bu bölümde bahsedilen diğer iletişim vasıtalarının çok daha ötesinde bir etkiye sahip olduğu düşünülür. Yazıldığı dönem itibariyle bu vasıtaların o dönemde etkili bir araç olduğu düşünülmektedir ancak kitle iletişim vasıtaları teknolojinin gelişmesiyle değişse dahi bu araçları kullanarak folklor malzemesine ulaşma maksadı aynı olduğundan bu bölümden yazılan metotların günümüz iletişim vasıtalarına dönüştürülerek uygulanabileceği düşünülmektedir.

Çocuklardan Yapılan Derlemeler başlığında genellikle derleyiciler çocuk folkloruna ilişkin bilgileri de yetişkin kişilerden alabilmektedir ancak çocuklar bu geleneğin canlı taşıyıcılarıdır ve

bir derleyici çocukların kendilerine ait dünyasına girerek inançlarına, kafiyeli sözlerine bu şekilde ulaşabilir. Ancak derleyici, çocukların gözlemlemeye izin verdiği folklor malzemelerini derleyebilir.

Daha sonra Anketler maddesiyle anketlerin 17. yüzyıldan beri kullanıldığından ve amacı saha araştırmacılarını bölgeye göndermek zorunda kalmadan belirli sorular hazırlayarak folklor bilgilerine ulaşmak olduğundan söz edilir. Bir sonraki madde olan Buldurmaca Listeleri başlığında mülakatın öncesinde hazırlandığından ve bu liste hazırlanırken çalışılan bölgeye ait yapılmış önceki çalışmalardan yararlanmak gerektiğinden bahsedilir. Bu bağlamda hikâye konularından, eserlerin ilk mısralarından hatırlatmalar yapılarak kaynak kişinin hatırlaması amaçlanır.

Kaynak Kişilerin Teşviki ve Hizmetlerine Karşılık Ödeme Yapılması

Bu bölüm kaynak kişilerin bir derleme çalışması esnasında ve sonucunda hem psikolojik olarak hem de maddi olarak tatmin olmaları için bir derlemecinin nasıl davranması gerektiğinden bahsedilmektedir. Psikolojik Tatmin başlığı altında kaynak kişilerle yakın bir iletişim kurulması, onların gururunu okşayacak övgü dolu sözler söylenmesinin daha verimli bir çalışma olmasına olanak sağladığından bahsedilmektedir. Yapılan çalışmalar karşılığında maddi menfaatlerde sağlanabilmektedir. Bunlar; ücret ödeme, hediye verme, maddi olmayan yardımlardır. Maddi karşılıklıta bulunmak isteyen bir derlemecinin dikkat etmesi gereken en önemli şey bu karşılığı ne şekilde verdiğidir. Örneğin kaynak kişiye birebir folklor bilgilerini verdiği için para ödemek yerine işinden alıkoyduysa aldığı maaşın günlük ücretini ödeme yöntemi seçilebilmektedir. Bazı bölgelerde kaynak kişilere para teklifi etmek gururlarını kırabilmektedir bu durumlarda hediye verilebilmektedir. Hediye vermek isteyen bir derlemeci bunu para yerine verilen bir eşya olarak değil hediye olarak aldığını kaynak kişiye hissettirmelidir. Verilen hediye dostluk göstergesi olarak verilmelidir.

Sonsöz

Bu başlık kitabın son bölümüdür. Goldstein burada eser ile ilgili genel çıkarımlarından bahsetmiştir. Bu kitabın bir derleme metot kitabı olduğundan ancak bu metotların kendi çalıştığı alanlarda (İskoçya, A.B.D.) geçerli olduğundan bahsetmektedir. Ancak ilerleyen satırlarda çalışmasında yararlandığı kaynakların başka sahalarda çalışmalar yapmış araştırmacıların eserleri olduğundan dolayı farklı bölgelerde de kullanılabilme ihtimalinden söz etmektedir. Her

folklorcunun kendi çalışma alanı için farklı bir metot kitabı yazması gerektiğinden ve her bölge insanın vereceği tepkinin, anlatış şeklinin farklı olduğuna değinerek kitabı sonlandırmıştır.

SONUÇ

Çalışmada iki farklı sonuca odaklanılmıştır. Bunların birincisi kitapta sunulan derleme metodlarının farklı coğrafyalarda uygulanabilirliği ikincisi ise günümüzde kullanılabilirliğidir.

Farklı Coğrafyalarda Uygulanabilirliği

İskoçya ve A.B.D.’ de yaptığı çalışmalar sonucunda ortaya çıkardığı derleme metodlarından oluşan bu eserde Kenneth Goldstein ayrıntılı bir şekilde, derlemecinin sahip olması gereken şahsi özelliklerden, saha araştırmasına çıkmadan önce yapılması gereken hazırlıklardan bahseder ve bunların aynı coğrafya niteliği taşımadan uygulanabilir metotlar olduğu görülmektedir.

Derlemecinin hangi bölgede çalışacak olduğu fark etmeden bir folklorcunun araştıracağı konuya ne şekilde yaklaşması gerektiğinden, kaynak taraması yaparken hangi unsurlara dikkat etmesi hususundan ve saha çalışması yapmak isteyen bir derlemecinin yanına alacağı malzemelerden, bölge ile ilgili edinmesi gereken folklor bilgisinden bahseder. Ayrıca farklı bir bölgede çalışma yapmak isteyen bir derlemecinin araştıracağı toplumun hassas konularını bilmesini ve toplum içerisinde gerginlik yaratacak konuları dile getirmemesi gerektiğini tavsiye eder. Derlemecinin kaynak kişiye psikolojik olarak nasıl yaklaşması gerektiğinden, derleme esnasında kaynak kişinin psikolojik olarak rahat etmesi folklor bilgisine ulaşmayı daha verimli kılacağından derlemecinin çalışma yapılacak ortamda her ayrıntıya dikkat etmesi gerektiğinin altını çizer. Bu bağlamda bu veriler, çalışma yapmak isteyen folklorcunun hangi coğrafyada uygulayacağı fark etmeden yararlanılacak bilgiler olarak görülmektedir.

Günümüzde Kullanılabilirliği

Eserin yazım tarihinden bu yana 57 yıl geçmiş olması sebebiyle derlemlerde kullanılan teçhizatlar ve kitle iletişim araçlarıyla ilgili verilen bilgiler günümüzde geçerli değildir. Ayrıca günümüzdeki teknoloji gelişiminin folklor toplumuna olan etkisi düşünüldüğünde, kitaptaki kaynak kişilerle iletişim bölümünde verilen bilgiler yeniden değerlendirilebilir.

Derleme metotları araştırılacak konuya, bölgeye ve tarihe göre değişkenlik göstermektedir. Ancak bu eserde sözü geçen metotlar farklı folklor konularına sapsmadan, yalnızca saha araştırması yapmak isteyen bir folklorcu için temel bilgiler içermektedir. İçeriğinin yalnızca ana konu çerçevesinde verilmiş olması ve dilinin sade olması bu çalışmayı diğer örneklerinden farklı kılar. Günümüzde yapılan çalışmalarda kaynakça olarak kullanılması için tavsiye edilir.

KAYNAKLAR

Ay Göktan (1990) Folkloru Giriş. İstanbul: Pan Yayıncılık.

Boratav Pertev Naili (1973). 100 Soruda Türk Folkloru. İstanbul: Gerçek Yayınevi.

Evliyaoğlu, Sait, Şerif, Baykurt (1987). Türk Halkbilimi. Ankara: Ofset Matbaacılık.

Goldstein, Kenneth (1977). Sahada Folklor Derleme Metotları (Çev. Ahmet Uysal).

Ankara: Başbakanlık Basımevi.

Özdemir, Nebi (1998). "Kenneth S. Goldstein (1927-1995)." Milli Folklor, (37), 154-157.